

Апанасова Владислава Сергіївна,
слухач магістратури юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н. Іваниця А.В.
*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Основним завданням сучасної демократичної, правової та соціальної держави є охорона і захист прав та свобод людини і громадянина, а особливого захисту з боку держави потребують соціально незахищені категорії населення. Так, для захисту прав і свобод цих осіб передбачено систему безоплатної правової допомоги, зокрема вторинної. Однак, розвиток інституту потребує ґрунтовного дослідження правовий статус суб'єктів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

Актуальні питання у сфері безоплатної правової допомоги розглядали у свої працях О. Бандурка, Ю. Битяк, М. Колодій, Ю. Руснак, С. Стеценко, Ю. Тодика, Ю. Шемшученко, Ю. Шрамко та ін.

Для повного та ґрунтовного розкриття суб'єктного складу таких правовідносин необхідно визначити сутність правової допомоги. Відповідно до положень Закону України «Про безоплатну правову допомогу», правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини та громадянина, захист цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення [4]. Правове положення суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу та суб'єктів надання такої допомоги міститься у Розділі III Закону «Надання безоплатної вторинної правової допомоги» [4]. Право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги мають такі групи осіб: будь-яка особа, до якої застосовано адміністративне затримання або арешт; будь-яка особа, затримана в межах кримінального провадження; будь-яка особа, взята під варту в результаті обрання запобіжного заходу в межах кримінального провадження; будь-яка особа, яка згідно з КПК має право звернутися за правовою допомогою у разі: здійснення захисту за призначенням, залучення адвоката відповідними органами, коли обвинувачений самостійно не може залучити адвоката через відсутність фінансових ресурсів чи з інших об'єктивних причин, залучення адвоката з огляду на конкретні обставини кримінального провадження («інтереси правосуддя»), залучення для проведення окремої процесуальної дії; будь-яка особа, яка відбуває покарання у вигляді позбавлення волі (чи інших покарань, пов'язаних із несвободою); окремі вразливі категорії населення. Перелічені особи мають різний обсяг прав у сфері безоплатної вторинної правової допомоги, щодо деяких категорій осіб встановлена обмежена кількість можливостей отримання такої допомоги протягом року,

але категорій осіб, яким держава гарантувала право на отримання безоплатної вторинної правової допомоги – значна кількість [4].

До суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні відносяться центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; адвокати, внесених до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу [4]. Науковець Буряк Я.Я. зазначає, що все частіше почали висловлюватись пропозиції щодо передання функцій управління безоплатною правовою допомогою радам адвокатів регіонів. Науковець наголошує на тому, що такий вибір призведе до інституційного конфлікту інтересів, так як правом розпоряджатись фінансовими ресурсами на користь членів ради адвокатів регіонів мали б важіль впливу на волевиявлення адвокатів [1, с. 62].

Окрему увагу слід приділити адвокатурі як спеціальному суб'єкту надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» зазначає, що кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги в процесі вирішення справ у судах в Україні діє адвокатура [6]. За нормами Цивільного процесуального кодексу України правову допомогу надають адвокати або інші фахівці у галузі права [7]. Таку ж саму ідею підтримує й адміністративне судочинство, яким передбачено, що для надання правової допомоги під час вирішення справ у судах в Україні діє адвокатура. Відповідні положення містяться і в Господарському процесуальному кодексі України.

Деякі практичні працівники, зокрема судді, наголошують, що ст. 13 Закону має певні прогалини. Так, питання викликає наведений перелік осіб, що мають право надавати безоплатну вторинну правову допомогу та обсяг їх повноважень. Згідно із зазначеною нормою, суб'єктами надання вторинної правової допомоги є: Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги та адвокати, включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу. За змістом ст. 16, 17 Закону, такі Центри мають право на складення процесуальних документів за зверненням суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу. Тобто адвокати, які не включені до Реєстру адвокатів, що надають безоплатну правову допомогу не мають право надавати вторинну правову допомогу, в той час коли Центри та їх службовці (які не є адвокатами) – можуть [3]. Щодо наведеної тези, слід додати, що коментар був наданий у 2015 році, і станом на кінець 2020 року нормативні положення з цього питання залишились без змін.

Отже, безоплатна вторинна правова допомога належить до компетенції виключного кола суб'єктів, які передбачені чинним законодавством і тому є важливою для збереження Україною статусу правової держави. Система безоплатної вторинної правової допомоги на території України є значно вужчою за систему безоплатної первинної правової допомоги. Це зумовлено характером діяльності суб'єктів, які надають вторинну юридичну допомогу і можливістю надання такої допомоги особам, які особливо її потребують.

Безоплатна вторинна правова допомога, як і вся система безоплатної правової допомоги загалом існує для удосконалення механізму захисту прав і свобод людини і громадянина.

Бібліографічні посилання:

1. Буряк Я.Я. Порядок надання адвокатом безоплатної вторинної правової допомоги в цивільному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 60-62.

2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 лип. 2005 р. № 2747–IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

3. Недоліки Закону України «Про безоплатну правову допомогу» : коментар судді Перевальського районного суду Луганської області Іванова А. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/publikacii/ivanov-bpd-nedoliky.pdf>.

4. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.

5. Про виконання річного плану діяльності у Дніпропетровській області на 2019 рік : Інформаційна довідка Другого дніпровського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги. URL: <http://dnipro.legalaid.gov.ua/ua/mc/druhyi-dniproviskyi-mts-z-nadannia-bvvpd>.
Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.